

RIJKSDIENST VOOR DE MONUMENTENZORG

18.5.2000/800.403
orig. Tele Ber
Broederplein 41 · 3703 CD Zeist

Postbus 1001 · 3700 BA Zeist

☎ 030 · 698 32 11

fax 030 · 691 61 89

Rabobank 1923 21 757

DATUM:

18 MEI 2000

DE STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN.

Gelet op de artikelen 3 en 4 van de Monumentenwet 1988 (Staatsblad 1988 nr. 638);

Gehoord de Raad van de gemeente waarin de hierna aan te noemen onroerende zaak is gelegen;

Gehoord Gedeputeerde Staten van de provincie waarin de hierna te noemen onroerende zaak is gelegen, indien dit zich bevindt buiten de bebouwde kom als bedoeld in artikel 8 van de Wegenverkeerswet (Staatsblad 1935 nr. 554);

Gehoord de Raad voor Cultuur;

BESLUIT

De als volgt aan te duiden onroerende zaak aan te wijzen als beschermd monument:

Provincie : Zuid-Holland
Gemeente : Zwijndrecht

Monumentnummer : 514921

PLAATSELIJKE AANDUIDING

Plaats : Zwijndrecht
Straat : Ringdijk
Huisnummers : 192, 194

KADASTRALE AANDUIDING EN KADASTRALE TENAAMSTELLING

Kad. Gemeente : Zwijndrecht
Sectie : A
Nummer : 6020

Soort recht : Recht van eigendom
Gerechtigde : Naamloze Vennootschap Watermaatschappij

Zuid-Holland Oost gevestigd te Gouda
Straat : Nieuwe Gouwe O.Z. 3
Woonplaats : 2801 SB GOUDA

OMSCHRIJVING

Inleiding

De uit 1897 stammende WATERTOREN is in opdracht van de gemeente Zwijndrecht gebouwd door de (watertoren-)architect F.A. de Jongh in een Eclectische, aan de Hollandse Renaissance verwante bouwstijl. De toren is bestemd voor de plaatselijke openbare drinkwatervoorziening, waarbij oorspronkelijk rechtstreeks uit de rivier water werd gewonnen. Tegenwoordig is sprake van oeverfiltratie. Tegenwoordig (1997) is de toren in gebruik bij het Waterleidingsbedrijf Oost-IJsselmonde. Bij een renovatie in 1964 is het op korbeels rustende overstek van het dak verwijderd en de lantaarn vereenvoudigd. De laatste restauratie vond plaats in 1996. F.A. de Jongh verwierf vooral bekendheid door zijn ontwerpen voor watertorens (Zwijndracht, 1897; Nijkerk, 1898; Schoonhoven, 1901), die vanwege hun vormgeving en detaillering een bijzondere plaats innemen binnen de architectonische ontwikkeling van watertorens in Nederland. In afwijking van de rond 1900 heersende opvatting, waarbij de opbouw van de watertoren met een hoog geplaatst, iets uitkragend reservoir gangbaar was, streefde De Jongh naar geheel eigen vormgeving. Bij de watertoren van Zwijndrecht is getracht een eenheid te creëren tussen schacht en reservoirgedeelte door de ommanteling ook bij het decoratieschema te betrekken. In de toren bevond zich oorspronkelijk ook de woning van de machinist. De watertoren is zeer beeldbepalend gelegen aan de Ringdijk, aan de noordoever van de Oude Maas, nabij een kruispunt van vaarwegen. De oorspronkelijke bezinkingsbasins, die in twee cirkels rondom de watertoren lagen, zijn niet meer aanwezig.

Omschrijving

De ronde circa 41 meter hoge bakstenen watertoren, bestaat uit een zich iets verjongende schacht met een relatief hoog basement, onder een enigszins uitkragende reservoir, waarop een kegelvormig dak rust. Op het met ruberoid gedekte dak staat een houten open lantaarn, waarop een windvaan met vlaggenmast is geplaatst. De toren is opgetrokken uit gele baksteen in kruisverband, waarbij rode baksteen is gebruikt voor sierende elementen als pilasters, segmentbogen en cirkelvormige omlijstingen boven en rondom de vensters en de uitkragende segmentboogvormige ontlastingen, die de overkraging dragen. Kunststeen is toegepast voor het plint, de diamantkoppen in de segmentbogen boven de vensters en de kapitelen en basementen van de pilasters. De gepleisterde, als een relatief hoog basement uitgevoerde, begane grond bestaat uit een geprofileerde plint met daarboven horizontale schijnvoegen ter imitatie van rusticawerk, waarbij boven de rondboogvormige openingen hanenkammen worden gesuggereerd. Aan de zuidwestzijde leidt een trap met hardstenen stoeptreden naar een dubbele deur met rondbogig bovenlicht, voorzien van straalsgewijze

roeden. Gelijkmatic over de gevel zijn vier rondboogvensters met gietijzeren tracering verdeeld. Boven het basement wordt het schachtgedeelte door pilasters van een fantasieorde in acht traveën geleed. Op het kussen van elke pilaster rust een dubbele console, die de rondbogen dragen, voorzien van een sluitsteen in de vorm van een diamantkop. Hierop rust de overkraging van het reservoir, waarvan het onderste deel trapsgewijs is geleed en deels voorzien van een lijst met consoleachtige blokjes. In het rondbogige spaarveldgedeelte van elke travee bevindt zich een rond vierruits ijzeren tuimelraam, voorzien van een rode bakstenen omlijsting met gepleisterde sierblokjes. Afwisselend is elke travee uitgevoerd met één venster op de eerste, dan wel de tweede bouwlaag. Onder een licht getoogde rode bakstenen strek met diamantkop als sluitsteen bevindt zich een (vernieuwd) zesruits raam met kalf. Aan vier zijden bevinden zich grote rechthoekige plaquettes met in bas-reliëfs cartouches en symbolische voorstelling, die betrekking hebben op de drinkwatervoorziening (moeder geeft kind te drinken) en het bouwjaar en wapenschilden van de gemeente Zwijndrecht en het Hoogheemraadschap Zwijndrechtse Waard. Het reservoirgedeelte heeft een horizontale geleiding met enkele gepleisterde sierbanden. In het verlengde van elke travee bevindt zich een groot rond ijzeren tuimelraam met roedenverdeling met daarboven, onder het fries een klein rond venster. De gevel wordt afgesloten door een gepleisterd fries, ter vervanging van de gesneden houten korbeels, die het overkragende dak droegen. Inwendig heeft de toren een geklonken ijzeren vlakbodemreservoir met een diameter van 7,4 meter en een inhoud van 220 m³. De betonnen vloeren worden gedragen door troggewelfjes.

Waardering

De watertoren is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als uiting van de ontwikkeling die de drinkwatervoorziening in Nederland heeft doorgemaakt, waarbij water uit de rivier werd gewonnen. Het is een karakteristiek voorbeeld van een watertoren uit het eind van de 19de eeuw in Eclectische, aan de Hollandse Renaissance verwante bouwstijl.

De watertoren is van algemeen belang vanwege de architectuurhistorische waarde als representatief voorbeeld uit de oudste generatie watertorens, zware brede torens met ijzeren vlakbodemreservoirs, die een lichte uitkraging ter plaatse van het reservoir. Bovendien neemt de watertoren een wezenlijke plaats in in het oeuvre van F.A. de Jongh, die op zijn beurt een bijzondere plaats inneemt in de ontwikkeling van de bouw van watertorens.

Het exterieur van de watertoren is grotendeels gaaf wat betreft hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering. In het interieur zijn de belangrijkste onderdelen gaaf bewaard gebleven.

Stedebouwkundig is de watertoren van belang vanwege de beeldbepalende situering op Ringdijk, aan de oever van de Oude Maas, nabij een belangrijk knooppunt van rivieren.

Voor de overwegingen die aan dit besluit ten grondslag liggen, wordt verwezen naar de bij dit besluit gevoegde bijlage, die geacht moet worden in dit besluit te zijn herhaald en opgenomen, alsmede naar de bovengemelde omschrijving.

Een afschrift van dit besluit zal, onder gelijke dagtekening, worden verzonden aan:

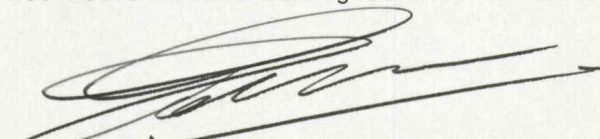
- N.V. Watermaatschappij Zuid-Holland Oost
Nieuwe Gouwe O.Z. 3
2801 SB GOUDA
- Provincie Zuid-Holland
- Gemeente Zwijndrecht

Burgemeester en wethouders van de gemeente waarin het monument is gelegen, leggen dit besluit op de secretariaat ter inzage. De burgemeester maakt de terinzagelegging op de gebruikelijke wijze bekend.

Op grond van artikel 7:1 van de Algemene wet bestuursrecht kan degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken daartegen binnen zes weken na de dag waarop het aangevallen besluit bekend is gemaakt, een bezwaarschrift indienen bij het bestuursorgaan dat het besluit heeft genomen.

Een dergelijke bezwaarschrift dient u te adresseren aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Cfi/FJZ t.a.v. de Commissie voor de bezwaarschriften, Postbus 606, 2700 ML ZOETERMEER. Tenminste deze beschikking of een copie daarvan moet bij het bezwaarschrift worden toegevoegd.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,
dr. F. van der Ploeg,
namens deze,
de Directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg,
voor deze,
het Hoofd Monumentenregistratie en Subsidies,

(Mr. M.P. Otten)

BIJLAGE BIJ BESLUIT BETREFFENDE:

Voorstel tot aanwijzing als beschermd monument als bedoeld in artikel 3, zesde lid, van de Monumentenwet 1988 van het object:

Gemeente **Zwijndrecht**

Zwijndrecht

Ringdijk 192-194 [even] (watertoren)

I. FEITEN EN OMSTANDIGHEDEN:

Het voorstel tot aanwijzing is ingediend door de provincie Zuid-Holland, bij brief d.d. 28 december 1998.

ADVIES GEMEENTERAAD

Stemt met aanwijzing in blijkens het raadsbesluit d.d. 24 september 1998.

ADVIES GEDEPUTEERDE STATEN

Stemt met aanwijzing in blijkens brief d.d. 28 december 1998.

ADVIES RAAD VOOR CULTUUR

De Raad stemt in met de selectie en bescherming van de in het kader van het Monumenten Selectie Project (MSP) voorgedragen monumenten in de gemeente Zwijndrecht bij brief d.d. 15 juli 1999.

BESCHRIJVING OMSTANDIGHEDEN

Het onderhavige object behoort tot de bouwkunst uit de periode 1850-1940, die ook wel wordt aangeduid met de "jongere bouwkunst", en maakt onderdeel uit van het resultaat van het Monumenten Selectie Project (MSP).

AANWIJZINGSBELEID

In 1987 is het landelijk Monumenten Inventarisatie Project (MIP) gestart met het doel objecten van jongere bouwkunst op systematische wijze te inventariseren.

Met de resultaten van de inventarisatie als basis is een selectie uitgevoerd die beoogt een representatief bestand aan objecten van jongere bouwkunst onder de bescherming van de Monumentenwet 1988 te brengen.

OVERIGE GEGEVENS

De bouwkundige staat vormt, gelet op de terzake door de gemeente uitgebrachte beoordeling, geen belemmering voor aanwijzing.

Ook in stedenbouwkundig of planologisch opzicht bestaat geen bezwaar.

OVERLEG

Ter voldoening aan het bepaalde in artikel 3, vierde lid van de Monumentenwet 1988 zijn belanghebbenden door de gemeente schriftelijk op de hoogte gesteld van het voornemen tot bescherming en daarbij tevens in de gelegenheid gesteld dienaangaande te worden gehoord.

Er is door belanghebbenden geen bezwaar ingediend.

II. CONCLUSIE

Aan de overwegingen van de Monumentenwet 1988 ligt onder meer ten grondslag het meer betrekken van lagere overheden bij het behoud van monumenten. In de Memorie van Toelichting wordt het grote belang

gememoreerd dat in de huidige wet wordt gehecht aan de inbreng van vooral de gemeente over de aanwijzing. Hoewel op rijksniveau over het al dan niet beschermen wordt beslist, komt aan de adviezen van de lagere overheden een invloedrijke plaats toe. Slechts op zwaarwegende gronden zal de Minister van die adviezen kunnen afwijken. In dit geval bestaat daartoe geen aanleiding.

Geconcludeerd kan worden dat de in de omschrijving aangegeven waarden bescherming op grond van de Monumentenwet 1988 rechtvaardigen en dat op grond van de bovenstaande feiten en omstandigheden deze bescherming geen overwegende bezwaren ontmoet.

